

Project Leefbaarheid kern Ransdaal

Sterkte – Zwakte Analyse

Hogeschool Zuyd
juli 2005

INHOUDSOPGAVE:

1.	INLEIDING	3
2.	BRONNEN	4
2.1	Startconferenties	4
2.2	Enquête	4
2.3	Inventarisatie	4
3.	BEVINDINGEN PER THEMA	5
3.1	Algemeen	5
3.2	Sociale netwerken	5
3.3	Veiligheid	6
3.4	Voorzieningen	6
3.5	Verkeer	7
3.6	Wonen en woonomgeving	7
3.7	Zorg en Welzijn	8
3.8	Economische potentie	8
4.	STERKTE-ZWAKTE ANALYSE	9
4.1	Sterkten en zwakten	9
4.2	Synthese	10
5.	RANSDAAL IN BREDER PERSPECTIEF	11
6.	OPSTAP NAAR DE TOEKOMSTVISIE EN HET UITVOERINGSPROGRAMMA	12
6.1	Toekomstvisie	12
6.2	Uitvoeringsprogramma	12

1. INLEIDING

Het project 'Leefbaarheid kern Ransdaal' is gestart in 2004. De afgelopen periode is veel informatie verzameld door middel van startconferenties met de inwoners en de ondernemers/de professionals alsmede sessies met de jeugd. Daarnaast is een enquête onder de inwoners uitgevoerd en is de uitgangssituatie in Ransdaal in beeld gebracht. De verzamelde gegevens zijn geanalyseerd met als resultaat deze rapportage met de sterkten en zwakten van Ransdaal.

Na een korte schets van de bronnen van het onderzoek worden de bevindingen van het onderzoek geschetst, conform de thema's die in het kader van de leefbaarheid centraal staan. Aansluitend volgt de eigenlijke sterkte-zwakte analyse: een matrix met de sterkten en zwakten gevolgd door een (meer beschrijvende) synthese. Vervolgens wordt ingegaan op de context waarin het leefbaarheidsproject plaatsvindt. Tot slot wordt een doorkijk geboden naar de vervolgstappen, de ontwikkeling van de toekomstvisie en het Uitvoeringsprogramma.

De sterkte-zwakte analyse heeft een relatief hoog abstractieniveau. Afgezien wordt van een herhaling van zetten en van een dik pak papier. Dit te meer omdat de onderliggende gegevens door eenieder kunnen worden geraadpleegd. In het Uitvoeringsprogramma worden de te nemen acties uiteraard concreet uitgewerkt, doelgericht en taakstellend.

2. BRONNEN

2.1 STARTCONFERENTIES

Het project 'Leefbaarheid kern Ransdaal' is een interactief proces. De inwoners nemen binnen het project de centrale positie in. Als belangrijke informatiebron zijn de inwoners en de ondernemers/professionals in november 2004 uitvoerig aan het woord geweest tijdens een tweetal startconferenties. Begin 2005 hebben sessies plaatsgevonden met de leerlingen van groep 5 tot en met 8 van de basisschool en met jongeren in de leeftijdscategorie 12-16 jaar. Bij deze gelegenheden is concreet ingegaan op de thema's die direct raken aan het thema 'leefbaarheid'. Van de bijeenkomsten en de overige sessies zijn verslagen gemaakt. Deze kunnen via de website worden ingezien.

2.2 ENQUÊTE

Onder de inwoners van Ransdaal van 16 jaar en ouder zijn 946 enquêteformulieren verspreid. De ruime vraagstelling richt zich op de identiteit en de specifieke achtergrond van de betreffende inwoners alsmede op hun visie, wensen en behoeften ten aanzien van de thema's in het kader van de leefbaarheid. Ook is de mogelijkheid geboden om algemene opmerkingen te maken. Er zijn in totaal 375 adequaat ingevulde formulieren ontvangen en verwerkt. Dat is een respons van 40%. De enquête levert daarmee een betrouwbaar beeld op van de mening van de inwoners van Ransdaal. De resultaten van de enquête zijn verwerkt in een rapportage die integraal op de website is geplaatst.

2.3 INVENTARISATIE

Naast de mening van de inwoners -in woord en geschrift- is een helder beeld van de uitgangssituatie in Ransdaal gewenst. Aan de hand van tal van documenten waaronder de Parkstad Monitor is eind 2003 (tegelijk met de inventarisatie van de overige kernen) een 'foto' van Ransdaal gemaakt. Deze is opgebouwd uit een karakteristiek van Ransdaal, feiten en kengetallen over bevolkingsprofiel, de sociale, fysieke en economische infrastructuur en publieke aspecten. Het documentenonderzoek is gevolgd door een schouw van Ransdaal, hetgeen tot een aantal waardevolle aanvullingen heeft geleid.

De inventarisatie wordt momenteel geactualiseerd. De rapportage van de inventarisatie komt na actualisering en vaststelling beschikbaar op de website.

3. BEVINDINGEN PER THEMA

3.1 ALGEMEEN

De sterkte-zwakte analyse van Ransdaal vormt een onderdeel van het project dat is gericht op (de bevordering van) de leefbaarheid van de kern. Anders gezegd: in het project worden de onvolkomenheden sterker benadrukt dan de sterke kanten. De onvolkomenheden bieden immers de beste aangrijpingspunten voor verbetering. Uiteraard is het ook zaak de sterke kanten van Ransdaal te koesteren en zo mogelijk uit te bouwen.

Ransdaal is een klein dorp met bijna 1.000 inwoners, gelegen in een landschappelijk aantrekkelijk gebied met grote natuurwaarde. De inwoners kwalificeren Ransdaal veelal als een (betrekkelijk rustige) kern waar het fijn wonen is. Aandacht wordt gevraagd voor de herkenbaarheid en het karakter van deze kern, die overigens qua afbakening uiteenlopend wordt benaderd.

Veel inwoners wonen al geruime tijd in Ransdaal en zijn stevig aan hun kern gehecht. De overgrote meerderheid heeft dan ook geen intentie om te verhuizen en voelt zich medeverantwoordelijk voor de leefbaarheid van de kern. Qua leefbaarheid ervaren de inwoners van Ransdaal achteruitgang, met name in de sfeer van het voorzieningenniveau, de volkshuisvesting en het onderhoud van de openbare ruimte. Het beeld van Ransdaal als een fijn dorp met betrokken inwoners overheerst. Een goede voedingsbodem dus voor een leefbaarheidproject.

In het kader van de leefbaarheid van Ransdaal is de demografische ontwikkeling van belang. Hieruit blijkt dat de vergrijzing gedurende de periode tot 2010 nog fors stijgt - en daarna in rustiger tempo doorzet, waarbij met name het aantal hoogbejaarden stijgt. Tegelijkertijd is sprake van ontgroening door daling van met name de categorie 0-9 jarigen.

Thans volgen de meer specifieke bevindingen per leefbaarheidsthema.

3.2 SOCIALE NETWERKEN

Verenigingen/vrijwilligersorganisaties

Ransdaal heeft een behoorlijk rijk verenigingsleven. Er is een aantal verenigingen en vrijwilligersorganisaties op het vlak van sport, cultuur, recreatie, dieren, natuur & milieu en belangenbehartiging ten behoeve van specifieke doelgroepen. Ook telt Ransdaal één buurtvereniging. De ledenaantallen van de verenigingen en vrijwilligersorganisaties zijn behoorlijk te noemen. De voetbalvereniging met bijna 150 leden springt eruit. De verenigingen tellen bij elkaar meer dan 500 leden.

Vrijwilligerswerk

Van de inwoners van Ransdaal is 35 tot 40% actief als vrijwilliger. Dit is relatief hoog, ook ten opzichte van het gemiddelde in de gemeente Voerendaal en in de regio Parkstad Limburg. Het vrijwilligerswerk wordt voornamelijk uitgevoerd in Ransdaal zelf. De groep 55-plussers verricht relatief gezien het meeste vrijwilligerswerk.

(Gemeenschaps-)activiteiten

In Ransdaal vindt jaarlijks slechts een enkele grootschalige activiteit plaats, met name het Ranzelfestival. Op het niveau van gemeenschapsactiviteiten van beperkte(re) omvang zijn de ouderenvereniging en Zij Actief (vrouwen-netwerk) tamelijk actief. Voor de doelgroep van 12-18 jaar vinden in het eigen dorp onvoldoende aansprekende activiteiten plaats, mede als gevolg van het ontbreken van een ontmoetingsplek. Deze groep is overigens zeer mobiel en blijft voor vertier niet 'op het dorp'. De inwoners van Ransdaal zijn (tamelijk) actief op het vlak van sport (met name wandelen, fietsen en voetballen) en uitgaan. Uitgaan vindt doorgaans plaats buiten Voerendaal.

Ontmoeting/contacten

De mensen in Ransdaal kennen elkaar overwegend goed. Men gaat op een prettige manier met elkaar om en er is sprake van saamhorigheid. Mensen voelen zich thuis in Ransdaal. Nieuwe bewoners ervaren in zijn algemeenheid dat ze goed worden opgenomen in de gemeenschap. Het merendeel ontmoet enkele keren per week familie en/of vrienden. Uiteraard geldt dit beeld niet voor iedereen. Bijzonder aandachtspunt vormt de beschikbaarheid en kwaliteit van ruimten voor verenigingen en activiteiten. Al met al wordt de sociale cohesie in Ransdaal positief beoordeeld.

3.3 VEILIGHEID

De verkeersveiligheid buiten beschouwing latend wordt Ransdaal aangemerkt als een relatief veilige kern. De criminaliteitscijfers zijn tamelijk laag. Met name inbraken komen nog wel eens voor. De helft van de inwoners voelt zich (soms) wel eens onveilig. Waar sprake is van een gevoel van onveiligheid is dit voor een belangrijk deel gekoppeld aan toename van verkeer en agressief rijgedrag. Overlast wordt ook nog wel eens ervaren van groepen jongeren. Handhaving en toezicht vormen punten van aandacht. De politie wordt zelden gezien, de wijkagent is zelfs onbekend.

3.4 VOORZIENINGEN

Een aantal basisvoorzieningen dat door de inwoners noodzakelijk dan wel gewenst wordt geacht is in Ransdaal aanwezig: basisonderwijs, peuterspeelzaalwerk, kerk, gemeenschapshuis, sport-accommodaties, en detailhandel (met name de supermarkt met een overigens beperkt assortiment).

In de voorzieningsfeer wordt óók een aantal knelpunten gesignaleerd. Bepaalde accommodaties voldoen niet meer aan de eisen van de tijd of zijn te klein (met name de school, de peuterspeelzaal/bibliotheek, het gemeenschapshuis en de sportzaal). Er is geen speelvoorziening voor kinderen en ook ontbreekt een voorziening voor jongeren. Voorzieningen in de sfeer van de eerstelijns gezondheidszorg en hulpverlening alsmede in de sfeer van praktische dienstverlening (bijvoorbeeld een postkantoor en een bank) worden node gemist.

3.5 VERKEER

De Ransdalerstraat, als centrale verbindingsweg door het dorp heen, wordt als een ernstig knelpunt ervaren: onoverzichtelijk, te veel obstakels, smalle trottoirs, gevaarlijke parkeersituaties (onder meer rondom de school), te hard rijden. Ook de Midweg van Ransdaal naar Voerendaal wordt als gevaarlijk gezien: smal, onoverzichtelijk, geen fietspad, onverlicht. Hinder wordt ervaren van doorgaand zwaar landbouwverkeer. Er is bovendien sprake van sluipverkeer van Schin op Geul naar Heerlen.

De verkeersmaatregelen die thans worden getroffen worden niet altijd als zinvol ervaren. Ransdaal, in het bijzonder de Ransdalerstraat, is weinig verkeersvriendelijk voor voetgangers, met name als het gaat om schoolgaande jeugd en mensen met kinderwagens, rollators of scootmobiel. In zijn algemeenheid wordt de straatverlichting in Ransdaal negatief beoordeeld. Het openbaar vervoer is in Ransdaal niet optimaal. De trein rijdt stopt slechts éénmaal per uur, er is geen busverbinding. De mogelijkheden van Reisnet Parkstad Limburg worden (bijna uitsluitend) door de inwoners van 75 jaar en ouder benut.

3.6 WONEN EN WOONOMGEVING

Het overgrote deel van de inwoners van Ransdaal bewoont een eigen woning die men over het algemeen positief tot zeer positief beoordeelt. Ruim de helft beoordeelt de eigen woning als levensloopbestendig. Ondanks dit positieve beeld is er sprake van enige knelpunten:

- er zijn onvoldoende geschikte (betaalbare) woningen voor ‘starters’, met als gevolg dat jongere mensen wegtrekken dan wel zich niet kunnen vestigen in Ransdaal hetgeen een negatief effect heeft op de bevolkingssamenstelling;
- er zijn onvoldoende geschikte woningen voor ouderen die afhankelijk zijn/worden van (meer) zorg, met hetzelfde effect;
- er is sprake van gebrek aan doorstroming;
- er zijn onvoldoende woningen in de sociale huursector;
- er zijn weinig mogelijkheden voor nieuwbouw van woningen: adequate uitbreidingsplannen worden gemist;
- er is (ondanks de getroffen maatregelen) sprake van dreigende wateroverlast ¹

¹ Aspect toegevoegd door de projectgroep

Binnen het thema wonen is óók de woonomgeving relevant. Opvallend is dat de teneur tijdens de startconferentie met de inwoners tamelijk negatief was ten aanzien van de aandacht van de gemeente voor de knelpunten in het dorp.

3.7 ZORG EN WELZIJN

Het ontbreekt in Ransdaal aan basale voorzieningen in de sfeer van de eerstelijns gezondheidszorg. Om zorg te kunnen bereiken, dient men naar een van de grotere kernen van de gemeente te reizen.

Van de inwoners verricht 19% mantelzorg, waarbij de vrouwen een groter aandeel hebben dan de mannen. Dit percentage is (iets) lager dan het landelijk gemiddelde. De mantelzorgers bevinden zich vooral in de leeftijdscategorie van 45-74 jaar. De meeste mantelzorgers verrichten mantelzorg in Ransdaal. Circa 40% van de mantelzorgers is elders in de gemeente Voerendaal dan wel buiten de gemeente Voerendaal actief.

3.8 ECONOMISCHE POTENTIE

Ransdaal telt een behoorlijk aantal (veelal) kleine ondernemingen, al zijn deze zeker niet alle zichtbaar. Ondernemerschap wordt voor de leefbaarheid van Ransdaal van belang geacht: De detailhandel en de horeca staan met name onder druk. Kansen worden gesignaleerd voor de (nadere) ontwikkeling van initiatieven op het terrein van toerisme en recreatie. Overigens tekenen de meeste inwoners aan dat de toeristische activiteiten in Ransdaal op gelijk niveau dienen te blijven.

De werkloosheid in Ransdaal is verwaarloosbaar. Veel mensen vinden hun emplooi elders in de gemeente Voerendaal, in Parkstad Limburg en buiten de regio. De inkomenssituatie in Ransdaal laat zien dat circa 2/3 van de inwoners een gemiddeld inkomen heeft, conform de landelijke norm. Daarnaast zijn er (ietwat) meer mensen met een hoger dan met een lager inkomen.

4. STERKTE-ZWAKTE ANALYSE

4.1 STERKTEN EN ZWAKTEN

De bevindingen uit het bronnenonderzoek worden gekwalificeerd als sterkten en zwakten. De visie van de inwoners is ook hiervoor -naast meer feitelijke aspecten- het belangrijkste fundament.

STERKTEN	ZWAKTEN
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Ransdaal is een rustig dorp: het is er goed leven en wonen in een mooie omgeving ▪ De inwoners voelen zich medeverantwoordelijk voor de leefbaarheid van Ransdaal ▪ Ransdaal heeft een rijk verenigingsleven: er zijn veel verenigingen en vrijwilligersorganisaties met veel leden ▪ Het vrijwillig kader in Ransdaal is behoorlijk aan de maat ▪ Er is in Ransdaal een behoorlijk aantal gemeenschapsactiviteiten ▪ De inwoners van Ransdaal zijn actief in de sfeer van sport, bewegen, uitgaan ▪ De inwoners van Ransdaal gaan op een goede manier met elkaar om; er is sprake van sociale cohesie ▪ Ransdaal is een (relatief) veilige kern ▪ Er zijn in Ransdaal belangrijke basisvoorzieningen als school, peuterspeelzaal, sportaccommodaties, detailhandel ▪ De inwoners van Ransdaal zijn tevreden over hun woningen, die in veel gevallen als levensloopbestendig worden gezien ▪ Er zijn veel ondernemers/ondernemingen in Ransdaal ▪ De situatie op het vlak van werk en inkomen is goed te noemen 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ De herkenbaarheid van de kern is niet groot ▪ Er zijn onvoldoende activiteiten in Ransdaal voor de doelgroep 12-18 jaar ▪ Er is in Ransdaal (beperkt) sprake van overlast; de handhaving is onvoldoende ▪ Bepaalde accommodaties (met name gemeenschapshuis, school en peuterspeelzaal/bibliotheek) zijn niet meer adequaat ▪ Voorzieningen die in Ransdaal ontbreken zijn: eerstelijnsgezondheidszorg, services (bijvoorbeeld bank, postkantoor), speelvoorzieningen voor kinderen ▪ De verkeerssituatie in Ransdaal telt grote knelpunten, met name de Ransdalerstraat en de Midweg ▪ Het openbaar vervoer is beperkt voorhanden ▪ Er zijn onvoldoende (geschikte) woningen voor starters en ouderen ▪ Woningen in de sociale huursector zijn beperkt voorhanden ▪ Er zijn onvoldoende mogelijkheden voor nieuwbouw ▪ Er is sprake van onvoldoende doorstroming op de woningmarkt ▪ De mantelzorg is in Ransdaal (licht) ondervertegenwoordigd ▪ De detailhandel en de horeca staan onder druk ▪ Er is weinig ontwikkeling op het vlak van recreatie en toerisme ▪ Dreigende wateroverlast²

In de toekomstvisie worden de sterkten en zwakten in relatie gebracht met relevante ontwikkelingen (kansen en bedreigingen). Duidelijk is dat de demografische ontwikkeling (vergrijzing en ontgroening) in dezen cruciaal is.

4.2 SYNTHESE

Ransdaal wordt ervaren als een dorp waar het fijn wonen is. De mensen zijn aan Ransdaal gehecht en voelen zich medeverantwoordelijk voor de leefbaarheid. Ransdaal heeft een verhoudingsgewijs rijk verenigingsleven. Het aantal actieve vrijwilligers is -zo blijkt uit de enquête- relatief hoog. Los van het verenigingsleven is er sprake van onderlinge ontmoeting en saamhorigheid. Over het algemeen is sprake van een goede sociale cohesie. Ransdaal is een relatief veilige kern, al wordt er hier en daar overlast ervaren met name in de sfeer van het verkeer.

In Ransdaal is een aantal basisvoorzieningen aanwezig. Daarnaast ontbreken voorzieningen (bijvoorbeeld eerstelijns gezondheidszorg, speelvoorzieningen, services) dan wel worden zij als inadequaet ervaren (bijvoorbeeld gemeenschapshuis, school, peuterspeelzaal). In de verkeerssituatie worden als majeure knelpunten de Ransdalerstraat en de Midweg ervaren

De woonsituatie in Ransdaal is relatief gunstig. Doelgroepen voor wie dit onvoldoende geldt, zijn de ouderen en de starters. Problemen zijn onder meer het ontbreken van betaalbare woningen voor starters, het ontbreken van geschikte woningen voor ouderen met zorgbehoefte, en de mede hierdoor ontstane onvoldoende doorstroming.

Ransdaal is een dorp met veel ondernemers. Dit wordt vanuit het oogpunt van leefbaarheid positief beoordeeld. De horeca en de detailhandel staan onder druk. Economische ontwikkeling in de sfeer van recreatie en toerisme is (thans) niet echt aan de orde.

5. RANSDAAL IN BREDER PERSPECTIEF

De sterkte-zwakte analyse laat zien hoe Ransdaal er vanuit de optiek van leefbaarheid voorstaat. Op zich vormt de analyse een goed vertrekpunt voor een verbetertraject. Niet vergeten mag worden dat de bevordering van de leefbaarheid plaatsvindt in een dynamische context. In eerste instantie gaat het daarbij om dynamiek binnen de kern Ransdaal zelf. Ook zonder leefbaarheidsproject wordt daar permanent gewerkt en gebouwd aan (de leefbaarheid van) het dorp. Het gaat evenwel ook om ontwikkelingen die je als zodanig moeilijk kunt beïnvloeden als kern, als gemeente. De economische situatie en het regeringsbeleid zijn óók van invloed op de leefbaarheid van Ransdaal. De veranderde relatie van burgers en openbaar bestuur gaat ook niet voorbij aan (de kernen van) de gemeente Voerendaal. Stimuleringsbeleid van (bijvoorbeeld) de Regio Parkstad of de provincie Limburg biedt aanknopingspunten om processen te versnellen. Regionale samenwerking, bijvoorbeeld op het vlak van wonen, welzijn en zorg, grijpt in op de lokale dynamiek. Het beleid van de gemeente Voerendaal vertegenwoordigt een breder belang dan dat van de individuele kernen. De geschetste ontwikkelingen vormen slechts enkele voorbeelden. In de toekomstvisie wordt een en ander nader uitgewerkt.

6. OPSTAP NAAR DE TOEKOMSTVISIE EN HET UITVOERINGSPROGRAMMA

6.1 TOEKOMSTVISIE

Een toekomstvisie is onontbeerlijk wil je vanuit de actuele situatie, mede op basis van de gesignaleerde knelpunten en behoeften, verder bouwen aan de leefbaarheid van Ransdaal. Het ontwikkelen van een dergelijke toekomstvisie is niet zo eenvoudig. De gemeente Voerendaal heeft allereerst een visie ontwikkeld op de basiskwaliteit die men in principe voor alle kernen -dus ook voor Ransdaal- van de gemeente Voerendaal wil nastreven. Vervolgens is het zaak om een aantal belangrijke (interne én externe) ontwikkelingen die van invloed zijn op de leefbaarheid van Ransdaal op een rij te zetten. In de toekomstvisie dient hiermee rekening te worden gehouden. Ook dient de toekomstvisie -ook al is het een streefbeeld, een stip op de horizon- te getuigen van realiteitszin. De toekomstvisie wordt geschetst in twee scenario's: één zonder interventies ('wat gebeurt er als je niets doet?'), een met interventies ('Wat gebeurt er als je wel iets doet?').

6.2 UITVOERINGSPROGRAMMA

Het project 'leefbaarheid kern Ransdaal' is gericht op concrete verbetering van de leefbaarheid. Alle voorbereidende stappen staan ten dienste van dit doel. In het Uitvoeringsprogramma wordt de brug geslagen tussen de uitgangssituatie en de gewenste situatie in Ransdaal conform de toekomstvisie.

De thema's voor de leefbaarheid worden beschreven als actielijnen, met een strategische én operationele doelstelling. Per actielijn worden de concrete activiteiten, die gefaseerd worden opgepakt, vermeld. Een belangrijke factor vormt in dezen de haalbaarheid: waarbij het om méér gaat dan 'geld' alleen. Sleutelwoord vormt het aspect 'samenwerking'.

Alleen indien alle betrokken partijen (met inbegrip van de gemeente én inwoners) hun verantwoordelijkheid nemen, ontstaat zicht op de gewenste slagkracht.